

Петро Борисович Джуринський,

доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики фізичної культури та спортивних дисциплін Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ КОНЦЕПТ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У дослідженні педагогічними умовами підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності були сконструйовані обставини, що передбачали усвідомлення необхідності зміцнення і збереження здоров'я, оволодіння знаннями, вміннями й навичками. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури буде більш ефективною, якщо реалізувати запропоновану експериментальну модель і методуку.

Ключові слова: технологічний концепт, педагогічні умови, модель, компоненти, критерії, форми і види підготовки.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Здоров'я українців, виховання цінностей здорового способу життя, належать до рангу пріоритетних національних інтересів. Саме тому набуває особливої ваги проблема якісної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності із урахуванням інноваційних технологій. Оновлення змісту освіти, орієнтація на новий тип педагогічного мислення, формування в молодого покоління онтозбережувального світогляду, безумовно, мають позначитися на професійних і особистісних якостях майбутнього вчителя фізичної культури. Як засвідчили результати масових обстежень стану здоров'я школярів, традиційні способи фізичного виховання є малоефективними. Наслідки цього – фізіологічна неготовність більшості школярів до навчання і виконання громадянських обов'язків, повсюдне поширення шкідливих звичок,

зростання дитячої і підліткової агресивності, що зумовило необхідність обґрунтування інноваційних здоров'язбережувальних технологій, які змогли б зберегти й зміцнити стан здоров'я школярів [1; 7; 14].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Теоретичні засади дослідження становлять наукові праці, в яких розкрито проблеми підготовки майбутніх учителів з фізичної культури [3; 4; 6; 10; 13]; теорії і методики фізичного виховання [6; 11]. У сучасній теорії і методиці фізичного виховання, педагогіці, склалися напрями дослідження окресленої проблеми: методологічні засади організації здоров'язбережувального довкілля, формування здорового способу життя [1; 2; 4; 7; 9; 12]; науково-теоретичні аспекти та здоров'язбережувальні технології в підготовці майбутніх педагогів [1; 6; 10] тощо.

Дослідження виконано відповідно державних вимог щодо розвитку вищої школи в сучасних умовах, підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності, що визначено в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фізичну культуру і спорт», «Національній стратегії розвитку освіти на 2012–2021 рр. в Україні».

Мета статті – розробити і апробувати технологічний концепт процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності.

Для вирішення поставлених завдань було використано комплекс методів, які взаємозбагачували і доповнювали один одного. На теоретичному рівні: системний аналіз філософської, психологічної, соціологічної та педагогічної наукової літератури з проблем професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури; емпіричні: діагностувальні; спостереження за навчально-виховним процесом; вивчення і узагальнення передового педагогічного досвіду; методи математичної статистики. У педагогічному експерименті були задіяні студенти курсів напряму підготовки 6.010201 «Фізичне виховання». Майбутніх учителів фізичної культури, які взяли участь в

експерименті, було довільно розподілено на контрольну (КГ) та експериментальну (ЕГ) групи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний образ фахівця, створений як кінцева мета професійної підготовки, вимагає визначення комплексу педагогічних умов її організації. Зазначимо, що вчені по-різному трактують поняття «умови». На думку З. Курлянд, явище є умовою тоді, коли воно зумовлює існування іншого явища [8]. Під педагогічними умовами С. Гончаренко розуміє такі обставини, за яких компоненти навчального процесу (навчальні дисципліни, методика їх викладання, навчання і виховання) подані в найкращих взаємозв'язках, що дають можливість учителям плідно викладати, керувати навчальним процесом, а учням – успішно навчатися [5]. О. Вітун розглядає їх як зовнішні обставини, що суттєво впливають на протікання педагогічного процесу, свідомо сконструйовані педагогом [4].

У нашому дослідженні під педагогічними умовами підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності, ми розуміємо спеціально сконструйовані обставини, що передбачали усвідомлення необхідності зміцнення і збереження здоров'я, оволодіння студентами знаннями, вміннями й навичками здоров'язбережувальної професійної діяльності і забезпечували результативність навчально-виховного процесу у підготовленості майбутніх учителів здійснювати здоров'язбережувальну професійну діяльність.

На наш погляд, підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності мала бути більш ефективною, якщо в навчальному процесі вишу реалізувати сукупність педагогічних умов, а саме: усвідомленість майбутніми вчителями фізичної культури на рівні переконань вагомості здорового способу життя і здоров'язбережувальної професійної діяльності; актуалізація міждисциплінарної інтеграції та її програмно-методичного супроводу у процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності; забезпечення інтерактивної здоров'язбережувальної навчально-професійної

діяльності студентів та засобів її ініціювання; оптимізація пізнавальної самостійності студентів в опануванні здоров'язбережувальної навчально-професійної діяльності, які реалізовувалися на різних етапах експериментальної роботи.

На формувальному етапі експерименту було перевірено експериментальну модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності, що базувалася на особистісно зорієнтовано-діяльнісному, культурологічному, аксіологічному і системному підходах, охоплювала складники – мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, оздоровчий, рефлексивний компоненти, критерії оцінки, рівні підготовки, етапи підготовки, зміст, форми і види професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності здійснювалася впродовж чотирьох взаємопов'язаних етапів: когнітивно-збагачувального, репродуктивно-діяльнісного, креативно-професійного, рефлексивно-оцінного.

На першому – когнітивно-збагачувальному – етапі відбувалося озброєння майбутніх учителів фізичної культури системою знань здоров'язбережувальної спрямованості. Знайомили студентів із філософськими, психолого-педагогічними, фізкультурно-оздоровчими засадами формування ціннісного ставлення до здоров'я та здоров'язбережувальної діяльності; методиками організації екологічного та емоційно-поведінкового середовища начального закладу; індивідуальної та колективної безпеки; вправами з психофізичного відновлення організму. Застосування здоров'язбережувальних освітніх технологій сприяло формуванню усвідомленого, ціннісного ставлення студентів до здорового способу життя, потреби використовувати набуті знання в галузі здоров'я та безпеки життєдіяльності; профілактики шкідливих звичок; умінь раціонально організовувати свій спосіб життя.

Другий – репродуктивно-діяльнісний – етап передбачав міждисциплінарну інтеграцію, програмно-методичний супровід, забезпечення інтерактивної

здоров'язбережувальної навчально-професійної діяльності майбутніх учителів та засобів її ініціювання. Студентів знайомили з режимами відпочинку та активності; безпечним і раціональним харчуванням; чинниками здоров'язбережувальної професійної діяльності. На цьому етапі переважали мультимедійні й інтерактивні лекції, тренінги, презентації, професійно-спрямовані ситуації, рольові та ділові ігри та ін. Реалізація завдань репродуктивно-діяльнісного етапу сприяла формуванню в майбутніх учителів фізичної культури стійкої мотивації до здоров'язбережувальної професійної діяльності, оволодінню спеціальними знаннями з педагогіки, фізичного виховання, нормативно-правової бази щодо формування здорового способу життя, ключових понять у сфері здоров'я та здоров'язбережувальної діяльності.

Третій – креативно-професійний – етап був спрямований на оволодіння студентами інноваційними методиками здоров'язбереження. На цьому етапі студенти залучалися до активної, творчої, пізнавальної, самостійної здоров'язбережувальної професійної діяльності, яка передбачала розробку проектів, творчих завдань, сценаріїв, положень до здоров'язбережувальних, фізкультурно-оздоровчих і спортивно-масових заходів. Для досягнення мети означеного етапу було оновлено зміст нормативних навчальних дисциплін, уведено в навчальний процес спеціально розроблені елективні курси: «Інноваційні технології зі здоров'язбережувальної професійної діяльності» та «Сучасні технології з рухової активності, фітнесу та здоров'я», на яких студенти вивчали різні способи зміцнення і збереження здоров'я, ключові поняття здоров'язбережувальної діяльності, зміст і форми позаурочної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи, психологічний супровід здоров'язбережувального процесу в школі, методи психологічного відновлення організму, методики східних оздоровчих систем, особливості рухової активності різних груп населення, новітні досягнення в галузі фітнесу, оздоровчого фізичного виховання і т. ін.

На завершальному – рефлексивно-оцінному – етапі студенти занурювалися в активну здоров'язбережувальну професійну діяльність: брали

участь в організації позашкільної здоров'язбережувальної діяльності; проводили моніторинг стану фізичного виховання і здоров'язбережувальної діяльності школи; здійснювали психологічне розвантаження учасників навчального процесу. Елективні курси забезпечили оволодіння студентами сутністю понять «стрес», «емоційно-поведінковий простір», «психологічний супровід оздоровчого процесу в школі», «оздоровчі фізичні вправи», «вербальні способи комунікації», «невербальні способи комунікації»; знайомили їх із східним методиками оздоровлення та ін. Студенти опановували практичні вміння діагностувати стан фізичного розвитку, фізичної підготовленості та здоров'язбереження учнів, тестували режим сну і харчування учнів, руховий режим, оцінювали емоційно-поведінковий і екологічний простір, визначали індекси фізичного розвитку і фізичного здоров'я тощо.

Студенти вчилися здійснювати аналіз ефективності здоров'язбережувальної діяльності в школі. Проводили аналіз стану класного і шкільного приміщень, стану здоров'я учнів, досліджували рівні фізичної підготовленості, захворюваності та успішності навчання учнів, з'ясовували психоемоційний стан учнів на уроці, вивчали рівень мотивації школярів до занять фізичним вихованням та участі в здоров'язбережувальних заходах, визначали рівень працездатності учнів на уроці, з'ясовували ступінь стомлюваності, визначали наявність стресових ситуацій тощо. Активно залучалися до проведення здоров'язбережувальних занять і заходів, у яких використовували різноманітні інтерактивні методи навчання: ділові ігри, соціально-психологічні тренінги, рольові ігри. Розробляли та впроваджували проекти «Вплив природних чинників на фізичну підготовленість та здоров'я учнів», «Безпека людини в екстремальних ситуаціях» та ін. Реалізація завдань рефлексивно-оцінного етапу підготовки сприяла формуванню у студентів навичок організації, проведення та участі у фізкультурно-оздоровчих, спортивно-масових та здоров'язбережувальних заходах школи, здійснення моніторингу стану здоров'я та здоров'язбережувальної діяльності, налаштуванню майбутніх педагогів на творчу самостійність, самореалізацію,

активну здоров'язбережувальну професійну діяльність.

По завершенні формувального етапу експерименту було проведено повторний зріз щодо визначення рівнів підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності. Як засвідчили результати прикінцевого етапу експерименту, реалізація експериментальної методики з визначеними педагогічними умовами позитивно вплинула на формування рівнів підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності.

Так, в ЕГ високого рівня досягли 28 % студентів (було – 15 %), достатнього – 46 % (було – 21 %), базовий рівень був притаманний 22 % (було – 38 %), елементарний – 4 % студентів (було – 26 %). У КГ високого рівня досягли 14 % студентів (було – 11 %), достатнього – 25 % (було – 21 %), базового – 41 % (було – 39 %), елементарний рівень зберігся у 20 % студентів (було – 29 %). Загальний рівень підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності, за критерієм Пірсона, на прикінцевому зрізі засвідчив, що розбіжності між результатами ЕГ і КГ по завершенні формувального етапу експерименту мали достовірний характер.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Розроблено і перевірено модель та методику підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності, що базувалася на особистісно зорієнтовано-діяльнісному, культурологічному, аксіологічному і системному підходах, охоплювала складники - мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, оздоровчий, рефлексивний компоненти, критерії оцінки, рівні підготовки, етапи підготовки, зміст, форми і види професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності. Як засвідчили результати прикінцевого етапу експерименту, реалізація моделі та методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності позитивно вплинула на рівні підготовки досліджуваних ЕГ. Розбіжності між результатами ЕГ та КГ по

завершенні формувального етапу експерименту мали достовірний характер. Процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності буде ефективним, якщо реалізувати експериментальну модель з упровадженням запропонованих педагогічних умов. Перспективу подальших наукових пошуків убачаємо в дослідженні підготовки майбутніх магістрів із фізичного виховання до організації здоров'язбережувальної професійної діяльності.

Список використаної літератури

1. Бобрицька В. І. Теоретичні і методичні основи формування здорового способу життя у майбутніх учителів у процесі вивчення природничих наук : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / В. І. Бобрицька. – К., 2006. – 40 с.
2. Виленский М. Я. Феномен ценности здоровья в развитии личности студента / М. Я. Виленский, О. Ю. Масалов // Педагогика здоровья. – 2009. – № 2. – С. 2–7.
3. Вільчковський Е. С. Професійна спрямованість підготовки фахівців з фізичного виховання / Е. С. Вільчковський // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні (1992-2002): збірник наук. праць до 10-річчя АПН України. – Харків : ОВС, 2002. – С. 301–309.
4. Витун Е. В. Формирование готовности к здоровому образу жизни у студентов нефизкультурных вузов на основе ценностных ориентаций: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Е. В. Витун. – Магнитогорск, 2007. – 24 с.
5. Гончаренко С. У. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі / С. У. Гончаренко. – К. : Вища школа, 2003. – 323 с.
6. Теорія і методика фізичного виховання. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання: Підручник / За ред. проф. Т. Ю. Круцевич. – К. : В.-во НУФВСУ «Олімпійська література», 2012. – 392 с.
7. Оржеховська В. М. Педагогіка здорового способу життя / В. М. Оржеховська // Шлях освіти. – 2006. – № 4. – С. 29–32.
8. Курлянд З. Н. Педагогіка вищої школи : [навчальний посібник] / З. Н. Курлянд. – К. : Знання, 2005. – 400 с.
9. Селуянов В. Н. Технология оздоровительной физической культуры / В. Н. Селуянов. – 2-е изд. – М. : ТВТ Дивизион, 2009. – 192 с.

10. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Л. П. Сущенко. – К., 2003. – 45 с.
11. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. I. / Б. М. Шиян. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2001. – 272 с.
12. Bulicz E., Murawow I. Wychowanie zdrowotne. Cz. 1. Teoretyczni podstawy waleologii. – Radom : Wyd. PR, 1997. – 283 s.
13. Mc Dermott P. The influence of classroom practical experiences on student-teachers thoughts about teaching / P. Mc Dermott, K. Gormley, J. Rothenberg // Journal of Teacher Education. – 1995. – Vol. 46. – № 3. – P. 184–191.
14. The European Higher Education Area – Achieving the Goals. Communiqué of the Conference of European Ministers for Higher Education, Bergen, 19-20 May 2005–P.1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bologna-bergen2005.no/docs/00-main_doc_0520_Bergen_communique.pdf.

Стаття надійшла до редакції 21.01.2015

Джуринский П. Б. Технологический концепт процесса подготовки будущих учителей физической культуры к здоровьесохраняющей профессиональной деятельности

В исследовании педагогическими условиями подготовки будущих учителей физической культуры к здоровьесохраняющей профессиональной деятельности были сконструированные обстоятельства, которые предусматривали осознание необходимости укрепления и сохранения здоров'я с использованием средств физического воспитания, природных факторов, овладения знаниями, умениями и навыками. Процесс подготовки будущих учителей физической культуры будет более эффективным, если реализовать продолженную экспериментальную модель и методику.

Ключевые слова: технологический концепт, педагогические условия, модель, компоненты, критерии, формы и виды подготовки.

Dzhurinsky P. The technological concept of the process of future PE teachers' training for the health-saving professional activity

The given study presents the technological concept of the process of future PE teachers' training for the health-saving professional activity. It was defined that future PE teachers' training for health-saving activity could be more effective if the complex of pedagogical conditions was realized in the educational process of university: the awareness of the importance of a healthy lifestyle and health-saving professional activity by the future PE teachers on the level of their self-conviction;

updating of interdisciplinary integration and its methodological support in the process of future PE teachers' training for the health-saving professional activity; implementation of interactive health-saving educational-professional activity of students and the means of its initiation; optimization of cognitive independence of students in mastering health-saving educational-professional activity which has been realized on different stages of experimental work.

There was implemented the model of future PE teachers' training for the health-saving professional activity that was based on personality and activity oriented, cultural, axiological and systematic approaches, covering elements - motivational, cognitive, activity, health, reflective components, evaluation criteria, levels and stages of training, content, forms and types of future PE teachers' training for health-saving professional activity. Future PE teachers' training for the health-saving professional activity has been carried out within four interrelated stages: cognitive processing, reproductively-active, creative-professional and reflective-evaluative.

The results of the final stage of the experiment showed that the realization of developed model and experimental method influenced positively on the levels of preparedness of future PE teachers for health-saving professional activity. Thus, 28% of students (before – only 15%) in the experimental group got high level, 46% of students (before only 21%) reached sufficient level. In the control group 22% of students (before – 38%) reached high level, 4% of students (before – 26%) – sufficient level. Measure of deviation between experimental and control group according to Pearson criterion at the end of the forming stage of experiment proved to be credible.

Summing up, we came the conclusion that the process of future PE teachers' training for the health-saving professional activity will be more effective in case of realization of experimental model with the implementation of suggested pedagogical conditions.

Keywords: *technological concept, model, components, evaluation criteria, forms and ways of training.*